

Hastalar Ne İster?

What do The Patients Want?

Melisa ZENGİN^a

HASTALAR NE İSTER?

Belirli bir kültür içinde yaşıyor, çevremizi belirli bir toplumsal deneyimin içinden gözlemliyoruz. Gözlemlerimiz sonucunda çoğunlukla kimi konularda uzlaşma sağlıyor, kimi konularda ise farklı bakış açılarımız nedeniyle düşünsel anlamda birbirimizle çatışabiliyoruz.

Tıp fakültesinde okuyan bir öğrenci ve yakın çevresindeki bazı hastalarla yakından ilgilenen biri olarak, kısıtlı gözlemlerimi sizlere aktarmak istiyorum.

Bu yazının yazılma amacını temel bir soru oluşturuyor:

'Hastalar ne ister?'

En az dört kuşaktır doktor-hasta ilişkisindeki hasta tarafında olan bir ailenin, doktor olacak ilk üyesi olarak; biriktirdiğim anılarla bu soruya bir yanıt aramak istiyorum.

'İyileştireceğim, yetmez mi?', demeyin! Yetmez efendim!

Dört yıldır tıp kurumunun bir üyesiyim. Fakülteyi kazanmadan önce (Hacettepe Üniversitesi İngilizce Tıp Fakültesinde Dönem 4 öğrencisiyim) geçen 19 yıl doktor-hasta ilişkisindeki hasta tarafındaydım. Ayrıca ailenin değil, sülalenin ilk doktoru olacağımdan; doktor olmayı istediğimden bu yana doktor-hasta anılarıyla, iyi doktorun nasıl olması gerektiği söylemleriyle büyütülüyorum. Hangi doktorların sevildiğini, hangisine gidilmek istenmediğini gözlemliyorum. Hastaları memnun etmek imkansızmış gibi görünebilir. Ama en az dört kuşaktır hasta olan bir aileden gelecek söylüyorum ki imkansız değil! Aksine oldukça kolay...

Sınırlı gözlemlerime dayanarak hastaların dört şey istediğini düşünüyorum.

1- Doktora güvenmek; 2- ilgi, derdinin dinlenmesi; 3- bilgilendirilmek: Hastalığının, derdinin ne olduğunu anlamak ve 4- doktorun onların duygularını anlamasını, empati yapabilmesi...

1- HASTALAR GÜVENMEK İSTER.

İlk anlatacaklarım dedemle ilgili... Rahmetli dedem (Ramazan) 60 yaşında felç geçiriyor. Ve annemlerin deyimiyle, felç diline vuruyor. Anlayabiliyor ama konuşmıyor. Kelimeleri getiremiyor. Şimdi öğrendiklerimle bakıyorum *'Broca afazisi'* diye adlandırılan, tıp camiasında bilindik bir durum. Tabii ailede doktor olmayınca tasvir oldukça açıklayıcı. Felç geçirmesinden altı - yedi ay sonra oldukça düzelmiş. Ancak en son doktora gittiği tarih uzayınca, insanlar da *'Ramazan amca turp gibisin, hiçbir şeyin kalmamış'*, gibi söylemlerde buldukça dedemi bir evham almış. Korkarmış. Çünkü felci aniden (öncesinde bir rahatsızlığı olmadan) geçirmiş ve tekrar olacak diye korkarmış. Başlarmış; *'elim uyuyor, kolum uyuyor'* demeye. *'Sanki bu elim daha soğuk. Bir şey olmasın. Ben kontrole gideyim!'* dermiş. Doktor, kontrol ederken biraz sohbet edermiş dedemle. Hal hatır sorarmış. EEG'sini çekermiş. Fiziksel muayenesini yaparmış. Vücut ısılarını ölçermiş. Doktor, *'Elimi sık bi Ramazan amca'*, dermiş, *'Turp gibisin Ramazan amca, dediklerimi yaparsan, ilaçlarını alır perhizine*

^aHacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Lisans Öğrencisi, Ankara ✉melisazngn@yahoo.com.tr
Gönderim Tarihi: 06.09.2017 • Kabul Tarihi: 07.09.2017

uyarsan sana hiçbir şey olmaz! der, gönderirmiş. Dedem, doktordan aldığı o güvenle bir ay daha günlerini huzurlu geçiriyormuş. Doktordan çıkınca ne uyuşması, ne ellerinin soğukluğu kalıyormuş. Neden? Güven. Çünkü güveniyor. Çünkü bilmiyor ve korkuyor. Tek istediği güven. İşte bu güveni verdiğinizde 30 yıl sonra da anlatılacak iyi bir doktor olabilirsiniz.

2- HASTALAR İLGİ İSTER, DERTLERİ DİNLENİLSİN İSTER.

Bu hikâyemizin kahramanı ise dedemin annesi. Ben görmedim ama anlattılar. Hadi büyük anneannem diyelim. Büyük anneannem ve dedem köyde yaşıyorlar. Büyük anneannemde hastalık olarak bilinen sorun sadece damar sertliği. Onun haricinde sağlıklı, normal yaşlı bir kadın. Ama köyden sıkılınca, şehre gitmek istediğinde hastalanırmış. Başlarmış, *'Ölüyorum, bitiyorum; amanın, kalkamıyorum, her tarafım ağrıyor!'*, demeye. Apar topar taksi bulunurmuş. Arabaya kucakta taşırılmış. Doğru doktorun yanına, hastaneye... Doktor genel muayenesini yapar, tahlillerini yapar, *'damar sertliğinin var teyzeciğim'*, dermiş. İşte, *'jediğine içtiğine dikkat et, kendine bak. Onun haricinde yaşlılıktan olur bunlar teyzeciğim'*, dermiş. Standart tavsiyeler verir, gönderirmiş. Annem diyor ki; *'kucakta gittiği hastaneden, bastonuyla tıkı tıkı yürüyerek...'* birlikte geri dönerlermiş. Dönerken şehri dolaşırlar, yemek yerler, beğendiği olursa alırılmış büyük anneannem... Eve *'Bende de damar sertliği var; doktor, dikkat et!, dedi,* diyerek gelirmiş.

Şimdi böyle büyük anneannem gibi hastalar da var: *'Aman bununla mı uğraşacağız!'*, diyebilirsiniz. Ama bakın bu kadın yaşlı, gerçekten eskisi gibi sağlıklı olduğunu düşünmüyorum. Muhtemelen gençliğinde yaptığı gibi işleri yapamıyordu. Merdiven çıkarken, yürürken yoruluyordu. Kolu, bacağı elbet ağrıyordu. Ağrının ne kadar öznel olduğunu biliyoruz. Bu kadının da muhtemelen gerçekten ağrısı vardı. Muhtemelen ilgilenilmediğini hissettiğinde, köyde bunaldığında da ağrıları daha da çok artıyordu. Yalan söylemiyordu, gerçekten ağrıları artıyordu. Ağrının üzerinde psikoloji çok etkili. Bugün plasebonun ağrı üzerinde ne kadar büyük etkisinin olabileceğini biliyoruz (1-4). Bu ne demek? Birini ağrısının geçeceğine inandırırırsanız büyük ihtimalle ağrısı geçer, demek.

Sorarım, birinin ağrısını bir iki çift tatlı sözle geçirme imkanımız varken, *'Neden bunu kullanmayalım?'*

3- HASTALAR BİLMEK İSTER.

Bu isteğin özellikle bizim nesilde yaygın olduğuna inanıyorum. Artık, sadece *'İyileşeceksin'*, denmesi yetmiyor. Nedenini merak ediyoruz. Doktor tahlil istediğinde en iyisini bilir deyip arkamıza yaslanamıyoruz. Kendi kendimize sürekli, *'Neden istedi? Ne var? Kötü bir şey mi oluyor?'*, diye sorup duruyoruz. Ve inanın biz tıp camiasındaki insanlar hariç tahlilleri, raporları anlamak gerçekten zor.

Şimdi bahsedeceklerim annemle benim hakkımda.

Annemin memesinde fibroadenom var. Yeni değil, ben kendimi bildim bileli var. Altı ayda bir kontrole gidiyor. Yılda bir de mamografi çektiriyor. Arada iğne biyopsisi alıyorlar, arada parça alıyorlar. 3. sınıfın başlarındayım, annem kontrole gitti. Önce ultrason yaptılar (standart yapılır), sonra tam anlaşılmamış mamografi istediler. Buraya kadar sakiniz: *'Olabilir, çünkü daha önce de istemişlerdi. Hem mamografide daha iyi anlaşılır. İyi oldu, kesin olur, içimiz rahatlar'*, gibi düşünerek sakinliğimizi koruyoruz. Annem mamografi oldu. Doktora gitti. Doktor tekrar ultrason istemiş, *'Şu saatte gelin, polikliniğe değil yukarı servise gelin, çocuklar hazırlasın. Ben de bulunacağım'*, demiş.

Şimdi, aa-oh! Bu farklı bir durum.

Neyse, biz zaten yıllardır her an kötü haber gelebilir düşüncesindeyiz. *'Bir baksınlar bakalım'*, dedik, ama stresimiz çok. En azından bende çoktu. Bu seferki ultrasonunda üç doktor uzunca bir süre uğraşmışlar. Uğraşmışlar... Ultrasondan iki gün sonra da *'bir şey yok'*, diye sonuç aldık... *'Oh!'*, dedik. Ancak, o birkaç gün

çok stresli geçmişti, üstelik hâlâ neden bu kadar kararsız kaldıkları kafama takılıyordu, hani ne görmüşlerdi de iyi mi kötü mü karar verememişlerdi. Neyse yine de güvendik, ‘temizmiş’, dedik. Annem üç ay sonraya randevu aldı; bu olay böylece geçti.

Sonra benim derslerim ilerledi. Konulardan meme kanserini çalışıyorum. ‘Anne’, dedim, ‘*senin sonuçlar vardı ya, at da bakayım.*’

Mamografi sonucunu okuduğumda şaşakaldım. Sonucunda ‘*Meme parankim paterni tip D uyumlu*’, diyordu. Peki, ne demek bu D paterni? D paterni: ‘*bu memede bir şey olup olmadığı mamografiyle hiç anlaşılmaz, meme çok fibröz*’, demektir. Ultrasonla mamografinin çalışma prensibi farklıdır. Ultrason daha fibröz olanlarda, gençlerde iyi görüntüleme sağlarken; mamografi daha yağ oranı fazla memede, yani genelde yaşlılarda iyi görüntü sağlar. Hep sanıyoruz ki, mamografi ultrasondan daha iyi; mamografi sonucunda da karar veremezlerse durum ciddi. Ben parça gördüler de alsak mı, ne acaba diye tekrar ultrasonla baktılar sanmıştım. Halbuki, stres yapacağımız hiçbir anomali görmemişler. Aslında hiçbir şey görmemişler! Bu açıklansaydı, ben stres yapmazdım, annem de yapmazdı. Bir sonraki randevuyu stresle bekliyorduk, oysa bunu öğrendiğimizden beri çok rahatız.

4- HASTALAR DUYGULARI ANLAŞILSIN İSTER.

Bu başlık altında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi’nden Prof. Dr. Sayın İbrahim Güllü hocamızdan bir örnek vermek istiyorum. Aşağıdaki yazı Sayın Güllü hocamızın facebook sayfasından birebir alıntıdır. Aşağıda yer alan mesaj, bir hastasının hocamızın tıp bayramını kutlama dileğidir (orijinal metin):

“Bilen bilir Sayın İbrahim Güllü Hocayı. Odasına girerken gözlerinizin içine bakar ve o anlar durumunuzu. Bende ilk defa korkulu gözlerle girdiğimde odasına bana neden korkuyorsun demişti bende saymıyordum ağlayarak kanser miyim, nasıl kemoterapi alcam, falan falan falan. Aslında tek ve dile getiremediğim en büyük korkum ÖLÜMDÜ... Sayın Hocam dinledi ve asla söylemediğim korkumu anlayarak bana her hasta ölmüyor tamam mı dedi... O an anladım ki Rabbimin üstün yetenek verdiği, imkansız, ümitsiz kelimelerini asla kullanmayan, kendini insanlara adanmış Doktor, Abi, Baba olduğunu.. Bu özel günde sizin gibi ÖZEL BİR DOKTORUN Tıp Bayramını en içten dileklerle kutluyorum Sayın Hocam...”

Hastalar, duyguları anlaşılabilir istiyor efendim. İşte, size iyi bir doktor!

Sayın İbrahim Güllü hocamızın facebook duvarında çokça iyi dilek var. Ayrıca, daha birçok ilginç, güzel mektup aldığını da söyledi. Ancak Facebook duvarında gördüğüm değinmek istediğim bir diğer ilginç bir teşekkürse ‘akrostiş’ şeklinde (5).

İnsan güzeli

Bulunmaz bir eşi

Rabbim Özenmiş de yaratmış

Allahım hamurunu iyilikle karmış

Hata kusur bulamazsın özünde

İnsan gibi insan, her zerresinde... ve böyle gidiyor...

Bakın, hastası İbrahim Güllü, diye akrostiş yapmış, şiir yazmış diyorum! Size hayatınızda akrostiş yapan oldu mu? Bana daha olmadı. Ama isterdim. Ne kadar seviliyor anlayabiliyor musunuz?

Sevgili Arkadaşlar! Yukarıda açıklamaya çalıştığım hekim tutumlarını sergilediğimizde, yaptığımızda hastaları memnun edebiliriz, mutlu edebiliriz.

‘*Memnun etmemsem ne olur? Yine aynı tedaviyi vereceğim*’, demeyin! Plasebonun, iyileşmeye olan inancın; ağrıya ve genel iyilik haline etkisi yapılan birçok araştırmayla kanıtlanmıştır. Ben de, yazımda anlattığım yaşanmış

olaylarla hastanın memnun ayrılmasının önemini bir kez daha göstermeye çalıştım. Bizler; sadece alanımızda yeterli bilgiye sahip olarak, “iyi” birer hekim olamayız. Karşımızdakinin insan olduğunu; hastanın uyumunun, tedaviye olan inancının iyileşmesinde ne kadar önemli olduğunu unutmamalıyız. Bu bağlamda hastanın ne istediğine, ne beklediğine dikkat etmeli ve hastaya öyle yaklaşmalıyız.

Unutmamalıyız ki, *'Hekim olmak önemlidir ama iyi hekim olmak daha önemlidir'* (6).

KAYNAKLAR

1. Luana C, Christian G. Understanding Placebo and Nocebo Responses for Pain Management. 2014.
2. Colloca L, Benedetti F. How prior experience shapes placebo analgesia. Pain. 2006
3. Leora K. A Child in Pain: What Health Professionals Can Do to Help. Textbook of Pediatric Emergency Procedures Christopher King, Fred M. Henretig Lippincott Williams&Wilkins; 2008
4. Akrostij altında Feriha Yıldırım adıyla Facebook'ta yayınlanmıştır, ayrıca mesajların paylaşımı Sayın İbrahim Güllü'nün bilgisi dahilindedir.
5. Bu sözün asıl sahibi ben değilim; okulumuzda (HÜTF) katıldığım bir konuşmada duymuştum ancak kim söyledi emin olamıyorum. Son sözüm olarak; bu anılarla beni büyüten, yetiştiren başta annem olmak üzere tüm aileme ve iyi hekim olmamız için biz öğrencileri tembihleyen, yönlendiren, bizlere örnek olan bütün hocalarıma teşekkür etmek isterim.